

Qorti ta' l-Appell
(Kompetenza Inferjuri)

Imħallef Anthony Ellul

Appell numru:- 536/2014

A.L.M. Enterprises Ltd (C8473)
(appellata)

Vs

U.C.I.M. Co. Ltd (34235) (appellanti)
u Elmo Insurance Ltd (C3500)

17 ta' Novembru, 2017.

1. Permezz ta' Avviż ta' Talba pprezentat fil-31 ta' Lulju 2014, l-attriċi A.L.M. Enterprises Ltd (C8473) talbet lit-Tribunal għal Talbiet Żgħar jikkundanna lis-soċjetajiet konvenuti jew min minnhom iħallsuha s-somma ta' tlett elef erba mija u tmenin ewro (€3,480) rappreżentanti danni likwidati sofferti għal telf ta' qliegħ, fil-perjodu ta' bejn l-4 ta' Settembru 2012 u l-1 ta' Novembru 2012, ikkaġunati minn nuqqas ta' utilizzabilità tal-vettura tas-soċjetà rikorrenti BGY065, liema vettura giet reża inutilizzabbli mill-intimata U.C.I.M. Co Ltd, bl-ispejjeż u bl-imgħax.
2. Permezz ta' twegiba¹ pprezentata fis-26 ta' Awissu 2014 U.C.I.M. Co Ltd wiegħbet li: (i) l-ħsarat subiti mis-soċjetà rikorrenti ġraw b'aċċident jew b'forza maġġuri a tenur tal-Artikolu 1029 tal-Kapitolu 16 tal-Liġijiet ta' Malta; (ii) fid-data tal-incident *de quo*, ossija fit-3 ta' Settembru 2012, il-gzejjer Maltin intlaqtu minn maltempata qawwija inaspettata li ħalliet ħerba sħiħa f'diversi lokalitajiet partikolarment fiċ-ċentru u n-nofsinar ta' Malta fejn jinsab l-istabbiliment tagħha, b' dan illi hija qatt ma tista' tinstab responsabbli għal ebda dannu versu l-atturi; (iii) it-talbiet rikorrenti huma nfondati fil-fatt u fid-dritt u għandhom jiġu respinti fl-intier tagħhom; u (iv) fi kwalunkwé każ, l-entità tad-danni pretiżi huwa kontestat u tagħhom għandha titressaq l-aħjar prova.

¹ Fol. 9.

3. Permezz ta' risposta² ukoll pprezentata fis-26 ta' Awissu 2014 l-intimata l-oħra, Elmo Insurance Limited, wiegbet li hija mhijiex leġittima kontradittriċi tas-soċjetà rikorrenti u talbet li tinħeles mill-osservanza tal-gudizzju. Bla ħsara għal dan u fil-mertu wiegbet ukoll li r-rikorrenti trid iggib l-aħjar prova ta' ħtija tal-incident u tal-entità tad-danni minnha pretiżi li huma f' kull każ ikkontestati.
4. Permezz ta' sentenza datata 31 ta' Ottubru 2016, it-Tribunal Għal Talbiet Żgħar iddecieda billi:

'... filwaqt li jilqa' l-ewwel eċċezzjoni tas-soċjetà Elmo Insurance Limited u konsegwentement qiegħed jilliberaha mill-osservanza tal-gudizzju, qiegħed jiċċhad l-eċċezzjonijiet kollha mqanqla mis-soċjetà intimata UCIM Co. Ltd u qiegħed jgħaddi biex jilqa' t-talbiet tas-soċjetà rikorrenti u konsegwentement qiegħed jikkundanna lis-soċjetà intimata UCIM Co. Ltd tħallas lis-soċjetà rikorrenti l-ammont ta' tlett elef erba' mija u tmenin euro [€3,480] bl-imgħaxijiet legali jibdeu jiddekorru fuq dan l-ammont mill-1 ta' Novembru, 2012 sad-data tal-ħlas effettiv.

L-ispejjez tas-soċjetà Elmo Insurance Limited jithallsu mis-soċjetà rikorrenti filwaqt li s-soċjetà intimata UCIM Co. Limited għandha tħallas il-kumpliment ta' l-ispejjez kollha.'

5. Illi minn din is-sentenza appellat is-soċjetà U.C.I.M. Co. Limited. L-aggravju tagħha jikkonsisti fis-sejbien ta' ħtija tagħha għall-akkadut in kwantu hija tal-fehma li tali konklużjoni hija fattwalment u legalment skorretta u li t-Tribunal kellu jikkonkludi li dak li ġara kien minħabba forza maġġuri.
6. Illi permezz ta' risposta datata 6 ta' Dicembru 2016 r-rikorrenti wiegbet li d-deċiżjoni appellata hija ġusta u timmerita konferma.

Ikkunsidrat:

7. Illi l-konklużjoni raġġunta mit-Tribunal kienet ibbażata fuq ir-raġunament segwenti:

'12. Is-soċjeta intimata UCIM CO. Limited stqarret li l-ħsarat subiti mis-soċjetà rikorrenti ġraw b'acċident jew b'forza maġġuri a tenur tal-artikolu 1029 tal-Kapitolu 16 tal-Liġijiet ta' Malta dan peress li fit-3 ta' Settembru, 2012 il-gzejjer Maltin intlaqtu minn maltempata qawwiya u inaspettata li ħalliet ħerba sħiħa f'diversi lokalitajiet partikolarment fiċ-ċentru u n-nofsinar ta' Malta fejn jinsab l-istabbiliment tagħha. L-artikolu 1029 tal-Kapitolu 16 tal-Liġijiet ta' Malta jgħid hekk:

² Fol. 11.

"Kull ħsara li tigri b' accident jew b' forza maġġuri, ibatiha fin-nuqqas ta' dispozizzjoni espressa tal-liġi li tgħid il-kuntrarju, dak illi fuq il-persuna jew il-beni tiegħu tigri l-ħsara."

13. ... *Il-forza maġġuri hija dik il-forza li għaliha huwa impossibbli li wieħed jirreżisti. Biex tirnexxi d-difiża tal-forza maġġuri jrid ikun hemm mhux biss l-imprevedibilità iżda n-nuqqas ta' kontributorjetà tad-danni eventwali ... il-kuncett tal-każ fortuwitu jew forza maġġuri ma jseħħ meta għall-ħsara jkun ikkontribuwixxa l-fatt posittiv jew negattiv tal-bniedem.*

...

15. *It-Tribunal huwa tal-fehma li s-soċjetà intimata ma tistax tirnexxi f' din id-difiża tagħha. Ibda biex, l-lokalita fejn tinsab is-showroom tagħha huwa notorjament magħruf għal-flooding. Din mhux xi ħaġa reċenti iżda huwa min dejjem notorjament magħruf li meta jkun hemm ix-xita, l-Wied ta' l-Imsida jgħereq. Għalhekk, u ragjonevolment, it-Tribunal jifhem li din il-problema kienet ben nota għas-soċjeta intimata u li hija kienet ser tiegħu l-prekawzzjonijiet kollha sabiex din il-kwistjoni ta' l-għarar ma jkollhiex effett, jew almenu, tnaqqas drastikament l-effetti, li kien ser ikollha fuq il-proprjeta tagħha u l-proprjeta ta' terzi li kienu fil-proprjeta tagħha. Minkejja dan il-fatt, l-groundfloor level tax-showroom baqa l-istess kif kien meta inbena fin-1968. Jidher biċ-ċar li minkejja li s-soċjetà intimata kienet taf b' dan kollu, hija baqgħet ma għamlet xejn għar-rigward tal-groundfloor level tagħha, baqgħet topera minnu u ma ħaditx ħsieb li tagħmel, preventivament, misuri sabiex jilqgħu għal din l-eventwalità ta' l-għarar. Inghad li l-ilma li kien hemm fil-binja ma sabx svog għal barra t-triq u dan peress li l-katusa li minnha joħroġ l-ilma kienet tinsab taħt il-livell ta' l-ilma li kien hemm fit-triq u għalhekk din giet imblukkata. Dan kollu juri kemm bir-rispett kollu s-soċjetà intimata ma kienitx tiegħu bis-serjeta l-kwistjoni ta' l-għarar. Apparti dan, irrizulta ukoll mix-xhieda li d-drain pipes li minnhom jgħaddi l-ilma tax-xita mis-saqaf infaqqgħu u dan kompli jżid il-problema l-għaliex l-ilma beda ovvjament jaqa ġewwa u ma setax joħroġ il-barra. F' sitwazzjoni fejn ikollok proprjeta li tinsab f' post magħruf għall-għarar it-Tribunal jifhem li jkollok aktar min miżura waħda sabiex tagħmel tajjeb għal ħruġ ta' l-ilma mill-proprjeta. Hija biss skuzza li wieħed jigi jgħid li għal dan il-każ japplika l-artikolu 1029 tal-Kodiċi Ċivili. Is-soċjetà intimata taf minn fejn topera, taf kemm dan il-post huwa notorju għal-ilqugh ta' l-ilma tax-xita u allura messa ħadet dawk il-prekawzzjonijiet li missier tajjeb tal-familja kien jiegħu sabiex jiprotegi l-proprjeta tiegħu. Ħaġa li s-soċjetà intimata baqgħet ma għamlitx f' dan il-każ. Għalhekk għal din il-ħsara taħti biss is-soċjetà intimata. Tajjeb li jingħad ukoll li s-soċjetà intimata l-oħra l-Elmo Insurance Limited kienet ħallset lis-soċjeta intimata UCIM Co. Ltd għal ħsarat li din ta' l-añħar kienet garrbet fi ħwejjigha waqt din il-maltempata.'*

8. Permezz tal-aggravju tagħha l-appellanti tfisser għaliex fil-fehma tagħha l-konkluzjonijiet tat-Tribunal huma legalment u fattwalment skorretti. Tilmenta

prinċipalment li t-Tribunal kien pjuttost simplistiku fil-konkluzjonijiet tiegħu u naqas milli jikkunsidra l-provi mressqa minnha fosthom id-depożizzjoni tal-Perit Philip Grech fejn dan ix-xhud kategorikament ċaħad li kien hemm xi miżura li l-appellanti setgħat ħadet biex tevita l-akkadut. Ittenti b'hekk id-difiża tal-forza maġġuri u tišhaq li mill-provi jirriżulta kjarament li hija għamlet dak kollu li setgħet tagħmel sabiex tipprevjeni għal dan l-akkadut u għalhekk għaddiet sewwa mit-test tad-diligenza ta' missier tajjeb tal-familja. L-appellanti tagħmel ukoll referenza għall-fatt li t-Tribunal irrimarka ukoll li l-konvenuta l-oħra, Elmo Insurance Limited, ħallset lis-soċjetà appellanti għall-ħsarat mgarrba fi ħwejjigħa waqt l-istess maltempata u tiċċara li tali ħlas kien regolat bil-polza ta' assikurazzjoni li kienet viġenti bejniethom fiż-żmien in kwistjoni u tinsab in atti b' dan illi tali fatt m' għandu bl-ebda mod jittieħed bħala xi ammissjoni ta' responsabbiltà għall-akkadut.

9. Da parti tagħha l-appellata wiegħbet li Qorti tat-tieni grad bħala regola ma tiddisturbax ir-regolament tal-Qorti tal-ewwel grad jekk mhux verament għal motivi gravi.
10. Għalkemm dan huwa minnu, il-ġurisprudenza tipprovdi ukoll illi:

*'... bħal fil-każ ta' kull regola oħra jeħtieġ li jiġu senjati l-veri limiti tal-prinċipju. Hekk jinsab ukoll sew affermat illi meta din il-Qorti tkun konvinta li tkun ser tiġi kaġonata inġustizzja manifesta, hi għandha, b' dover, l-obbligu li tissindika dak l-apprezzament u anke tasal għal konkluzjoni diversa minn dik li tkun waslet għaliha l-qorti ta' l-ewwel grad. Jokkorri għalhekk li jiġu ri-eżaminati l-fatti provati biex minnhom tara jekk jeżistux "raġunijiet gravi li jwassluha għall-konvinċiment illi dik il-Qorti ma setgħetx ma kienetx żbaljata fl-apprezzament tagħha. Raġunijiet li jwassluha għall-konvinzjoni illi jekk ma tissostitwix l-apprezzament tagħha ta' dawk il-provi għal dawk ta' l-ewwel Qorti tkun ser tiġi krejata inġustizzja manifesta" - **"Joseph Walker nomine -vs- Raymond Pizzuto"**, Appell, 6 ta' Ottubru 1999 u **"Emily Stivala et -vs- George Pace"**, Appell mill-Bord, 6 ta' Ottubru 2000³.*

11. Jirriżulta mill-fatti, li ssemmev b'mod estensiv fis-sentenza tat-Tribunal, illi:
 - fit-3 ta' Settembru 2012 għamlet maltempata qawwija b'ħafna xita fi żmien relattivament qasir:

'l-aktar ammont ta' xita li għamlet ... kien it-tlieta (3) ta' Settembru filgħodu kmieni t-temp baqa' jkaxkar sakemm imbgħad kien hemm oħra cioè maltempata oħra filgħaxija';⁴

³ **Pirotta Rita vs Carbonaro Simon**, Qorti tal-Appell Inferjuri, 17.11.2004.

⁴ Xhieda **Joseph Schiavone**, Kap tal-Uffiċċju Metereoloġiku ta' Malta, a fol. 20 – 25.

- fil-jum in kwisjoni l-attriċi, li tagħmel xogħol ta' *transport services* u *car hire*, kellha vettura minn tagħha tat-tip Hyundai Sonata bin-numru tar-registrazzjoni BGY065 għat-tiswija għand il-kumpannija konvenuta U.C.I.M. Co. Ltd, fi Triq il-Wied l-Imsida. Meta d-direttur tal-attriċi mar jiġborha sab il-karozza mgħarrqa u s-seats mtebbgħin. Tramite s-soċjetà tal-assikurazzjoni tagħha, l-attriċi tħallset bejn €10,000 u €11,000 għall-vettura in kwisjoni, li kienet *beyond economical repair*. Talbet ukoll *loss of earnings* għall-perjodu bejn l-4 ta' Settembru 2012 u l-1 ta' Novembru 2012 matul liema perjodu kienu qegħdin isiru n-negozjati bejn is-soċjetajiet assikurattriċi rispettivi. F' dan il-perjodu l-attriċi kellha tikri vettura mingħand l-*Sterling Car Hire*, u tħallset €3,380 sabiex tkun tista' tkompli bix-xogħol li kellha⁵;
- effettivament, rappreżentant tas-soċjetà intimata U.C.I.M. Co. Ltd⁶ ikkonferma li l-garaxx tal-konvenut kien għereq bl-ilma tal-maltemp li kien għamel f' Settembru tal-2012. Jikkalkula li fil-*workshop* kien hemm madwar 50 ċentimetru ilma.⁷ Qal li dan kien każ eċċezzjonali u kemm ilu jaħdem hemm, mis-sena 1987, ma daħalx darb'oħra. Ikkonferma li l-ilma tat-triq jaqleb lejn in-naħa opposta tax-*showroom* u li d-*drive* tal-imsemmi *showroom* hija bejn 20 u 25 metru twila. Inoltré, il-*workshop* għandu *shutters* tal-ħadid li jingħalqu bil-firroll u sistema ta' *gutters* li jiffiltraw l-ilma għal go *sump*;
- il-portata tal-maltempata ġiet ukoll konfermata mir-rappreżentant tal-Malta Insurance Association.⁸ L-effetti tagħha kienu tant estensivi li kien sar rapport dwar l-ammont ta' *insurance claims* relattivi għall-ħsarat ikkaġunati li ssuperaw il-ħames miljun Ewro;
- il-Perit Philip Grech,⁹ speċjalizzat fl-inġinerija tal-ilma, l-idroloġija u l-effett tax-xita fit-troroq mill-1985, xehed li huwa kien ġie mqabbad mis-soċjetà intimata Elmo Insurance Limited sabiex jirrapporta dwar il-maltempata tat-3 ta' Settembru 2012 fil-kuntest tal-għarar li kien seħħ ġewwa l-Imsida. Xehed li ***maltempata ta' din ix-xorta tiġri darba kull ħamsa u sebghin sena***, u għalkemm Triq il-Wied tal-Imsida hija rinomata għall-ilma ***mhux rinomat li jkun hemm l-ammont ta' ilma li kien hemm***. **B' referenza speċifika għall-water**

⁵ Xhieda ta' **Matthew Grech**, direttur tas-soċjetà rikorrenti, a fol. 28 – 33. Dok MG4 a fol. 41 jindika somma ta' €3,480 flimkien ma €626.40 VAT.

⁶ Xhieda ta' **Carmel Galea**, *Parts Manager* ma' UCIM Co Ltd, a fol. 33 – 34.

⁷⁷ Hekk kif jidher mill-*CCTV footage* eżebit bhala **Dok AZM** bejn fol. 108 u 109 u r-ritrattiu l-artikoli a fol. 135 et seq. tal-proċess.

⁸ Xhieda ta' **Adrian Galea**, *Direttur Ġenerali* tal-Malta Insurance Association, a fol. 90 – 91

⁹ Fol. 79 et seq., fol. 88 et seq.,

management ta' U.C.I.M. Co. Ltd qal ukoll li hemm is-segventi miżuri: *water ducts* li jitfgħu 'l barra l-ilma tax-xita; il-garaxx huwa merfugħ 'l fuq aktar mil-livell tat-triq u huwa madwar erba' mitt metru l-bogħod mit-tarf tat-triq; in-naħa tat-triq fejn hemm is-*showroom* tal-intimata huwa aktar elevat min-naħa opposta b' madwar erba' mitt millimetru u huwa aktar elevat mill-għola parti tat-triq; mistoqsi jekk is-soċjeta U.C.I.M. Co. Ltd setatx tagħmel xi haġa sabiex ittaffi l-problema tal-għarar wieġeb li:

'le ma setatx tagħmel, dan peress illi meta għola l-ilma sal-livell ta' dik it-triq, cioè erba' mitt millimetru meta kien ħiereg imbgħad l-ilma mill U.C.I.M. Co. dan beda jaħbat mal-ilma li diġa kien qiegħed hemmhekk u jerġa lura u allura ma seta jsib l-ebda żvog l-ilma li kien hemm fil-U.C.I.M. Co. Jiena m' għandi l-ebda dubju li dan li seħħ nikklassifikah bħala force majeure'.

In kontro-eżami¹⁰ spjega ulterjorment li għalkemm il-fond tal-U.C.I.M. Co. huwa maħsub għal livell sostanzjali ta' ilmijiet, f' dan il-każ partikolari ma bediex ilaħħaq mal-livell tal-wied. Reġa' tenna li minkejja li l-post kien elevat, peress li l-livell ta' ilma tat-triq telgħa iżjed mill-katusa:

'l-ilma gie mblukkat awtomatikament bl-ilma. Ma tistax tagħmel miżuri preventivi sabiex dan it-tip ta' ilma tilqgħu peress li l-ilma f' dan il-każ kien wied. It-tip ta' maltempata in kwistjoni hija waħda eċċezzjonali li sseħħ darba kull ħamsa u sebgħin (75) sena ... Mistoqsi mit-Tribunal jekk il-Pater setgħetx tagħmel xi haġa aktar milli għamlet sabiex tevita li jkun hemm dak l-għarar ġol-proprjetà tagħha ngħid li iva setgħet tabbanduna l-post biss. ... Mistoqsi jekk jien ikkunsidrajtx il-fatt illi Pater setgħet ħadet ħsieb illi tagħmel ilqugh sabiex l-ilma li jidħol għandha jispiċċa f' dak l-ilqugh ngħid illi m' hijiex xi haġa li tista' ssir .. għaliex il-volumi tant huma kbar li l-post stess ma jippermettix li jkollok reservoir kbir biżżejjed sabiex jilqa' dak l-ilma kollu. Ngħid ukoll li dak iż-żmien tal-maltempata xi sit eżatti 'l fuq mill-Pater ... thaffret barriera ... aktar minn sular u l-ilma li daħal f' dik il-barriera imtliet u xorta waħda ma solvietx il-problema tal-Pater għaliex xorta daħal l-ilma. Il-problema tal-Pater ma kinitx self inflicted iżda kienet ġejja minn barra ... l-ilma li kien hemm fil-proprjetà setgħu ħelsu minnu billi kienu jaqbd u pompa u jittfawh 'l barra però din il-pompa kienet tispiċċa tilqa' l-ilma li kien ġej minn barra, taħdem mingħajr ma tieqaf u tinħaraq. ... mistoqsi jekk il-katusi tal-ilma

¹⁰ Fol. 105 et seq.

*li mill-Pater jitfgħu għal-ġot triq blocked minn xi haġa oħra apparti l-ilma ngħid illi rrilevanti għaliex **I-effett kien ikun I-istess.***

12. Fl-udjenza tal-25 ta' Novembru 2014 il-partijiet qablu li x-xhieda fil-kawża ***GasamMamo Insurance Limited vs U.C.I.M. Co Limited*** (Ċit. Nru. 750/2013 JRM) għandha tgħodd bħala provi f' dawn il-proċeduri u b' hekk m' hemmx il-ħtieġa li dawn in-nies jerġgħu jitilgħu, salv għad-dritt tal-kontroll-eżami. Peress li dawk il-proċeduri għadhom pendenti, din il-Qorti rat il-provi li ngabru sa meta ġiet deciża l-kawża appellata, fosthom ix-xhieda ta' Carmel Galea, Adrian Galea, Anthony Pisani, Antoine Grech u tal-Perit Philip Grech, li xehdu ukoll fil-proċeduri odjerni, kif ukoll ta' Brian Micallef u tal-Ispettur Sandro Camilleri.

13. Skont l-artikolu 1899 tal-Kodiċi Ċivili:

"Id-depożitarju għandu, fil-kustodja tal-ħaġa taħt depożitu, jieħu ħsieb daqs kemm jieħu fil-kustodja ta' ħwejġu".

Imbagħad l-artikolu 1901 jipprovdi:

"Id-depożitarju ma jwieġeb qatt għall-aċċidenti li jiġru b'forzi maġġuri, ħlief jekk ikun ġie mqiegħed in mora għar-radd tal-ħaġa depożitata....."

Dawn huma d-disposizzjonijiet rilevanti ġialadarba rrizulta li l-vettura ttieħedet għand l-appellanti sabiex isir xogħol fuqha.

14. Il-forza maġġuri hi dik il-forza li hu mpossibbli li wieħed jirreżisti għaliha. Il-prova tal-forza maġġuri kellha ssir mill-konvenuti. Il-ġurisprudenza tipprovdi li sabiex tirnexxi d-difiża tal-forza maġġuri f'kawża għad-danni, iridu jikkonkorru kemm l-elementi tal-imprevedibilità kif ukoll l-element ta' nugqas ta' kontributorjetà. Fi kliem ieħor, l-avveniment irid ukoll ikun irreżistibbli bl-użu tad-debita kura,¹¹ ossija, bl-eżercizzju tad-dilġenza ta' *bonus pater familias*. Il-Qorti tal-Appell qablet ukoll li huwa imprevedibbli għall-liġi dak li ordinarjament ma jiġrix u mhux dak li qatt ma ġara bħalu qabel.¹²

15. Meta t-Tribunal ġie biex japplika l-prinċipji surriferti għall-każ odjern, deherlu li l-konvenuti ma setgħux jirnexxu fid-difiża tagħhom għaliex l-lokalità fejn tinsab ix-*showroom* hi notorjament magħrufa għall-*flooding* u għalhekk l-

¹¹ ***Carmelo Micallef Vs Brigadier John Belle Mc Cance nomine***, Prim' Awla tal-Qorti Ċivili, deciża fis-7 ta' Frar 1953.

¹² ***Micallef Carmelo Vs Direttur Tax-Xogħolijiet***, Qorti tal-Appell (Superjuri), deciża fit-28 ta' Frar 2001.

konvenuti kellhom jieħdu l-prekawzjonijiet kollha sabiex din il-kwistjoni ta' flooding ma jkollhiex effett, jew almenu, tnaqqas drastikament l-effetti ta' l-għarar. Isegwi, skont it-Tribunal, li falla kemm il-kriterju tal-imprevedibilità kif ukoll it-test tal-irrezistibilità.

16. Kif ingħad aktar 'l fuq, għalkemm it-Tribunal għandu jiddeċiedi l-kawżi quddiemu prinċipalment abbażi tal-ekwiżità, ovsjament il-kawżi quddiemu xorta għandhom jiġu deċiżi a bażi tal-provi li kull parti tkun ressqet.
17. Dwar l-element tal-prevedibilità o meno tal-maltempata in kwisjoni, mill-atti jirriżulta li x-xita li għamlet fit-3 ta' Settembru 2012 kienet ħafna u dan f'ammont sostanzjali fi żmien qasir. Minħabba dan il-*flash flooding*¹³ il-livell tal-wied tal-Msida oġġla sostanzjalment għaliex is-sistemi ta' gutters tat-triq ma bdewx ilaħħqu mal-ammont ta' ilma li niżel f'salt. Dan hu spjegat fir-rapport u fid-deposizzjoni tal-Perit Philip Grech li kkonferma li maltempata ta' tali portata hija eċċezzjonali u tiġri f' medja darba kull 75 sena. Effettivment, Carmel Galea, impjegat mal-U.C.I.M. Co. Ltd mill-1987, jgħid li din kienet l-ewwel darba kemm ilu jaħdem hemm li daħal l-ilma ġol-garaxx fejn jaħdem.¹⁴
18. Dan kollu jwassal lil din il-Qorti għall-konklużjoni li għalkemm l-ilmijiet tax-xita fi Triq il-Wied l-Imsida mhumiex avveniment rari, il-maltempata ma kinitx waħda tas-soltu.
19. Sabiex jissussisti l-*casus* l-event irid ikun irrezistibbli. Skont il-perit Grech il-fond tal-appellanti kellu karatteristiċi u miżuri sabiex tiġi evitata inondazzjoni ta' ilma, fosthom ix-xaqlib tat-triq, sistema ta' *gutters* u katusi, u *driveway* ta' distanza konsiderevoli mit-triq. Hu evidenti li dan ma kienx biżżejjed. Il-perit Philip Grech mistoqsi diversi drabi dwar x'miżuri segħu ittieħdu mill-intimati biex jiġi evitat il-*flooding*, dejjem tenna li l-ebda miżura ma setgħet tevita jew timmitiga l-effetti tal-*flash flood* tat-3 ta' Settembru 2012. Skont il-perit l-ebda pompa ma setgħet tlaħħaq u l-ebda *sump* ma kien ikun kbir biżżejjed tant, illi barriera fil-viċinanzi intliet u dan ma kellu ebda effett fuq il-livell tal-ilma fit-triq.
20. Skont il-Perit Grech, fiċ-ċirkostanzi l-konvenuta setgħet biss '*tabbanduna l-post*'. Mid-deposizzjoni ta' Anthony Pisani, *operations manager mad-Dipartiment tal-Protezzjoni Ċivili*, jirriżulta li ma kinux ingħataw preavviz mill-Met Office¹⁵ li ġejja maltempata ta' tali kalibru. Fil-fatt, ix-xhieda ta' Joseph Schiavone tikkonferma li ma ħarġu ebda *warnings* u t-tbassir tat-temp, filwaqt li kien jindika li kienet ser tagħmel ix-xita bir-ragħad bl-ebda mod ma kienet għamlet allarm partikolari li setgħet tanticipa l-kalamità tal-għarar li għamel f' salt wieħed fit-3 ta' Settembru 2012. L-artikolu pubblikat fil-gazzetta *Times of Malta* online pubblikat fl-1 ta' Settembru 2012¹⁶ lanqas ma kien ta' allarm tali

¹³ Xhieda ta' **Anthony Pisani**, *operations manager mal-Protezzjoni Ċivili*, fol. 92

¹⁴ Fol. 34

¹⁵ Fol. 92.

¹⁶ Kopja tinsab eżebita a fol. 41 tal-proċess bin-numru 327/2014 fl-ismijiet **Middlesea Insurance plc et vs Waldorf Auto Services Co. Ltd.**

li l-konvenuti setgħu jiġu raġonevolment mistennija jevakwaw l-vetturi kollha mix-*showroom* tagħhom kif pretiż mill-appellati. Kull ma jgħid l-imsemmi artikolu huwa *'Met office spokesman confirmed "moderate rain" was expected and there could be "bursts of heavy rain" at times.'* Fih ingħad ukoll li l-Ministeru għar-Riżorsi kien għalhekk ħa l-passi meħtieġa sabiex jitnaddfu t-toroq prinicipalment effettwati u jinbnew *reservoirs* sabiex jintnaqqas ir-riskju ta' inondazzjoni. Pero' li hu rilevanti hu li mir-rapport tal-perit Grech jirriżulta li dakinhar stess kmieni filgħodu, f'Birkirkara nizlet xejn inqas minn 40.8 mm xita f'temp ta' 31 minuta¹⁷. Li kienet ġurnata ta' maltemp qawwi kien jidher minn kmieni filgħodu. Mhemmx provi li f'dak il-ħin, meta allura l-fond tal-appellanti kien għadu ma fetaħx, kien daħal ilma fih. Pero' jibqa' 'l fatt li kien hemm diġa sinjali ċari ta' maltemp qawwi, u madankollu ma jirriżultax li l-konvenuta ħadet xi prekawzjonijiet meta bdiet il-ġurnata xogħol, meqjus il-volum ta' ilma li kien niżel kmieni filgħodu. Dan iktar u iktar meta hu fatt magħruf kemm fit-triq fejn jinsab il-fond tal-appellanti, jingemgħa ilma tax-xita. Jingħad ukoll li mir-rapport tal-perit Grech jidher li f'Birkirkara x-xita bdiet mis-2pm u baqgħet iżżid fl-intensita u damet niezla sal-5pm, meta x-xita laqget l-iktar intensita.

21. Il-qorti mhijiex konvinta li ma kienx hemm x'tagħmel. L-opinjoni tal-perit Grech mhijiex biżżejjed biex tiskolpa lill-appellanti. Wieħed irid jiftakar li l-oneru tal-prova kien fuq il-konvenuti. F'dan ir-rigward il-qorti tosserva, kif:

- i. Fit-3 ta' Settembru, 2012 ix-xita nizlet filgħodu u aktar tard matul il-ġurnata, f'ħin li mhemmx prova li kien wara l-ħin tax-xogħol.
- ii. Ma ngħatatx prova fejn kienet il-vettura tal-attriċi meta saritilha l-ħsara. Carmel Galea, *parts manager* tas-socjeta konvenuta UCIM Co Limited, xehed, *"... pero' ma niftakarx fejn kienet il-vettura tas-socjeta rikorrenti"*¹⁸. Prova li kellha ssir mill-konvenuta. Carmel Galea xehed, *"Fit-tlieta (03) ta' Settembru reġa aghmel l-ilma u jiena peress li l-karozza tiegħi kif diġa ghidt kienet qegħda pparkjata fuq quddiem tas-showroom daħħaltha ground floor fil-garaxx. **Il-karozza tiegħi kulma gralha ħsara kien il-floor area tagħha fis-sens illi daħal xi ilma mill-ilma li daħal, imbagħad minħabba l-ilma li kien seħħ fit-tlieta (03) ta' Settembru fil-floor level tagħha u allura kelli nixxuttaha"*** (ara atti tal-kawża 327/2014). Il-konvenuta ma tat l-ebda spjegazzjoni kif il-vettura ta' Carmel Galea jidher li f'it li xejn sofriet ħsara, filwaqt li l-vettura tal-attriċi spiċċat *total loss* (ara deposizzjoni ta' Matthew Grech). Il-qorti kienet tistenna li l-appellanti tagħti spjegazzjoni kif il-vettura tal-attriċi spiċċat irvinata jekk iż-żewġ vetturi kienu fl-istess garaxx.
- iii. Il-qorti rat ukoll il-filmat li pprezentat l-appellanti, li pero' hu *heavily edited*. Ma ngħatat l-ebda spjegazzjoni kif jidhru biss żewġ ħaddiema jdaħħlu vetturi fil-garaxx, meta tikkunsidra li Carmel Galea xehed li

¹⁷ Fol. 83.

¹⁸ Fol. 33.

"Bħala xogħol ta' tiswija fil-ground floor level hemm madwar tnax-il ruħ". Lanqas ma xehed ħadd biex jispjega il-filmat, bħal per eżempju l-ħinijiet tal-*video clips*.

- iv. Matthew Grech xehed ukoll, "*Lili s-socjeta intimata ma kinitx avżatni illi l-karozza kienet għerqet u meta bdejt nistaqsi 'l hemm u 'l hawn mal-addetti tagħha, ma ħadtx sodisfazzjon*". Dan mhuwiex aġir ta' *bonus pater familias*. Wieħed jistenna ferm iktar minn kumpanniji li jbiegħu vetturi bħal Fiat, Alfa Romeo u Hyundai.
- v. F'kull każ Carmel Galea xehed li l-garaxx fil-ground floor għandu *shutters* tal-ħadid li jingħalqu bil-firroll. Il-qorti tistaqsi, meta l-ħaddiema raw il-livell tal-ilma fit-triq tiela', għalqu s-shutters tal-workshop ? Mhux magħruf.
- vi. L-istess Carmel Galea xehed li kien biss l-għada li għamlu *sandbags* mas-*shutters* tal-ħadid. Skont ix-xhud il-livell tal-ilma li daħal fil-workshop ma kienx hemm iktar minn ħamsin (50) ċentimetru. Fatt rilevanti wkoll fir-rigward ta' dak li ngħad f'paragrafu (i). Galea xehed li dakinhar li daħal l-ilma m'għamlux *sandbags* għaliex, "*ma konniex qegħdin nistennew li jidħol l-ilma*". Pero' probabbilment l-impjegati kienu qegħdin jaraw b'għajnejhom li l-livell tal-ilma fit-triq tant ogħla li beda jidħol fid-*drive in* li hemm qabel il-garaxx, u li hi ta ċertu tul.
- vii. Kull min hu midħla tal-fond in kwistjoni, kif inhu l-gudikant sottofirmat, jaf li hemm rampa li tagħti għall-ewwel sular biex tidħol f'garaxx ieħor li dak iż-żmien kien jinsab fl-ewwel sular, u li fih Galea xehed li kien isir xogħol ta' *panel beating*. Rampa li tidher fil-pjanta a fol. 97 tal-kawża 536/2014. X'inhi r-raġuni li meta bdiet nieżla din il-kwantita kbira ta' xita, il-ħaddiema ma tellgħux il-vettura fl-ewwel sular jew għallinqas ipparkjawha fir-rampa ? Domanda bla twegiba.
- viii. Mhemm l-ebda prova kemm il-vettura li kienu fil-pussess tal-appellanti, saritilhom ħsara. Inoltre, jirriżulta li d-*drive way* li twassal għal garaxx fiha ċertu tul, li fih innifsu suppost ta iktar opportunita' lill-appellanti biex jittieħdu l-mizuri li kien hemm bżonn biex il-vettura tal-attriċi titneħħa minn fejn kienet. Il-perit Grech xehed, "*Il-garaxx huwa merfuħ 'il fuq aktar mil-livell tat-triq u huwa madwar erba' mitt metru 'l bogħod mit-tarf tat-triq fejn hemm il-garaxx*"¹⁹. Fih innifsu dan kien jagħti lill-appellanti żmien biex tagħmel xi ħaga.
- ix. Min-naħa tal-appellanti kull ma xehed, bħala persuna li kienet fil-post, kien Carmel Galea. Deposizzjoni li fil-fehma tal-qorti hi xotta għall-aħħar u ma fihiex biżżejjed dettall biex tikkonvinci lill-qorti li ma kien hemm xejn iktar x'isir biex tiġi evitata jew titnaqqas il-ħsara. Biżżejjed jingħad li x-xhud lanqas biss ma kien jaf fejn kienet tinsab il-vettura tal-attriċi. Il-qorti ma tifhimx kif l-appellanti tippretendi li tiskolpa ruħha wara d-difiża ta' forża maġġuri, meta l-persuna li baġtet biex jixhed lanqas biss ma kien jaf dettall elementari bħal dak.

¹⁹ Fol. 80.

22. Magħmula dawn il-konsiderazzjonijiet, il-qorti mingħajr ezitazzjoni tikkonkludi li l-appellanti ma tawx prova tal-element ta' nuqqas ta' kontributorjeta. Il-qorti mhijiex f'posizzjoni li tiddikjara li l-appellanti tat prova li l-ħsara ġiet ikkaġunata minn fattur estranju mill-kontroll tal-konvenuta. Pjuttost il-provi juru li kien hemm negligenza fis-sens li għallinqas ma ttieħdux prekawzjonijiet sabiex jiġi evitat milli ssir ħsara lill-vettura tal-attriċi, u għalhekk l-appellanti għandha tagħmel tajjeb għad-danni.

Għal dawn il-motivi tiċhad l-appell bl-ispejjeż kontra l-appellanti.

Anthony Ellul.